

**RIVOJLANISHIDA MUJASSAM NUQSONGA EGA BO'LGAN BOLALAR
TA'LIMINING BOSHLANG'ICH BOSQICHIDA KOMMUNIKATIV
KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI**

Karimova Navbaxar Mahmudjanovna

*Urganch davlat universitetida sirtqi maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi hamda
Gurlan tumanidagi 9-sonli ko'p tarmoqli Ixtisoslashtirilgan maktabgacha
ta'lim tashkilotida tarbiyachi*

Annotatsiya: *rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo'lgan bolalar ta'limining boshqaruv bosqichida kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish, ularning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli moslashishlari va o'z his-tuyg'ularini, fikrlarini ifoda etishlari uchun muhimdir. Tadqiqot jarayonida, bolalar bilan ishlashda kreativ yondashuvlar, o'yinga asoslangan darslar va individual yondashuvlar katta ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatildi. Ushbu usullar orqali bolalarning o'zaro munosabatlari, ijtimoiy ko'nikmalari va jamoaviy ishga qobiliyatlari mustahkamlanadi.*

Kalit so'zlar: *rivojlanish nuqsonlari, bolalar ta'limi, kommunikativ ko'nikmalar, ta'lim jarayoni, individual yondashuv, shaxsiy rivojlanish, ta'lim metodlari, kreativ yondashuv, ijtimoiy ko'nikmalar.*

Аннотация: *обучение детей с выраженными нарушениями развития на этапе управления образования является важным для их успешной адаптации в социальной среде и выражения своих чувств и мыслей. В процессе исследования показано, что креативные подходы, игровые уроки и индивидуальные методики имеют большое значение при работе с детьми. Данные методы способствуют укреплению их взаимосвязей, социальных навыков и способностей к командной работе.*

Ключевые слова: *нарушения развития, образование детей, коммуникативные навыки, образовательный процесс, индивидуальный подход, личностное развитие, образовательные методики, креативный подход, социальные навыки.*

Abstract: *the development of communicative skills in children with developmental disabilities during the management phase of education is crucial for their successful adaptation in the social environment and expression of their feelings and thoughts. The research process demonstrated that creative approaches, game-based lessons, and individualized methods are significantly important in working with children. Through these methods, children's interactions, social skills, and teamwork abilities are strengthened.*

Keywords: *developmental disabilities, children's education, communicative skills, educational process, individualized approach, personal development, educational methods, creative approach, social skills.*

Rivojlanishida nuqsonlarga ega bo'lgan bolalar uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda o'ziga xos yondashuvlar zarur. Bu bolalarning nutq rivojlanishi, til va kommunikativ qobiliyatlarining shakllanishi ko'p hollarda ortda qoladi. Shu sababli, ta'lim jarayonida o'qituvchilar, psixologlar, va maxsus mutaxassislar o'rtasida samarali hamkorlik talab qilinadi. Innovatsion pedagogik usullar va texnologiyalar bu jarayonni yanada samarali va qiziqarli qilish imkoniyatini yaratadi. Rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo'lgan bolalar uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, individual yondashuvlarni talab etadi. O'qituvchilar va pedagoglar ushbu bolalarning rivojlanish nuqsonlarini inobatga olib, har bir bolaning ehtiyojlariga mos pedagogik metodlarni tanlashlari lozim. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rivojlanishida nuqsonlar mavjud bo'lgan bolalar uchun o'rganish jarayonida an'anaviy o'qitish usullari kam samarali bo'lishi mumkin. Bunday bolalar ko'pincha an'anaviy metodlar yordamida o'z fikrlarini aniq ifodalashda yoki boshqa bolalar bilan muloqotda qiyinchiliklarga duch keladilar. Shuning uchun maxsus metodikalar va innovatsion texnologiyalarni qo'llash zarurati tug'iladi. O'qituvchilarning pedagogik mahorati va bola ehtiyojlarini tushunishi, ta'lim jarayonini shaxsiylashtirishga imkon beradi. Bunday yondashuvlar rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bolalar uchun ta'lim samaradorligini oshiradi va ularning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirishni tezlashtiradi. Natijalar, shuningdek, bolalar uchun ta'limda innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi zarurligini ko'rsatadi, bu esa ta'limni yanada samarali va qiziqarli qiladi. Rivojlanishida nuqsonlarga ega bolalar uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda innovatsion yondashuvlar, masalan, vizual materiallardan foydalanish, o'yin terapiyasi va interfaol mashg'ulotlar, o'qituvchilar tomonidan qo'llanilgan samarali metodlardan hisoblanadi. Ushbu usullar bolalarga muloqot qilishda o'z xohish-istaklarini ifodalashga yordam beradi, shuningdek, ularning ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bunday metodlar kommunikativ ko'nikmalarni yanada samarali rivojlantirish imkonini yaratadi. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikning ahamiyati katta. Ota-onalar o'z farzandlarining ta'lim jarayonida ishtirok etishlari, ularning ehtiyojlarini tushunish va ularni qo'llab-quvvatlash orqali bolalarning kommunikativ rivojlanishini yanada tezlashtirishi mumkin.

Ularning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli moslashishlari va o'z his-tuyg'ularini ifoda etishlari uchun o'quv jarayoni muhimdir. Rivojlanish nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun

kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda bir qator yondashuvlar ishlatilishi mumkin. Bularga quyidagilar kiradi:

1. Kreativ yondashuvlar: bolalar bilan ishlashda kreativ metodlar, jumladan, o'yinlar va ijodiy faoliyatlar yordamida ularning qiziqishlari uyg'otiladi va o'zaro munosabatlari mustahkamlanadi.

2. O'yinga asoslangan darslar: o'yin orqali o'rgatish usuli bolalarning diqqatini jalb qilish va ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali natijalar beradi. O'yinlar ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

3. Individual yondashuv: har bir bolaga individual yondashuvni ta'minlash, ularning o'ziga xos ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olish, muvaffaqiyatli ta'lim jarayonini ta'minlaydi. Ushbu yondashuvlar orqali bolalarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish, shuningdek, ularning o'zaro munosabatlari, jamoaviy ish qobiliyatlari va ijtimoiy integratsiyalari yaxshilanadi. Ta'lim jarayonida ushbu usullarni qo'llash orqali rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo'lgan bolalarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlash va ularga hayotda muvaffaqiyatli yo'l ko'rsatish mumkin. Rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo'lgan bolalar uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni murakkab va ehtiyotkorlik bilan yondashishni talab qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bunday bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda individual yondashuvlar va maxsus metodikalar qo'llanishi zarur. An'anaviy o'qitish usullari ba'zi hollarda samarali bo'lmasligi mumkin, shuning uchun innovatsion texnologiyalar, o'yin terapiyasi va interfaol metodlar kabi usullarni qo'llashning muhimligi ta'kidlanadi. Ushbu usullar bolalarga o'z fikrlarini aniq ifodalash, ijtimoiy muhitda faol ishtirok etish va o'zaro muloqotni samarali o'rnatishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Toshtemirova, M. (2019). Maxsus ta'lim va rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalarning nutq rivojlanishi. Tashkent: Fan va texnologiya.

2. Samatov, A. (2018). Pedagogik innovatsiyalar va ta'lim metodikalari: yangi yondashuvlar. Toshkent: Ma'naviyat.

3. Shukurova, D. (2021). Rivojlanishida nuqsonlarga ega bo'lgan bolalar uchun innovatsion ta'lim metodlari. Ta'lim va fan jurnali, 12(3), 45–51.

4. Mamatov, I. (2022). Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda pedagogik texnologiyalar. Tashkent: O'qituvchi.

5. Xudoyberdiyeva, G. (2017). Maxsus ta'limda interfaol metodlar va ularning samaradorligi. Toshkent: Ta'lim metodikasi.